

'de communisten' naar de macht zouden grijpen. Maar jegens anderen dan die plaatselijke commandanten gaf overste Westerveld het doel van de OD ook wel eens totaal anders aan: met geselecteerde groepen diende men te zijner tijd wel degelijk aan de strijd tegen de Duitsers deel te nemen en daartoe moesten ook wapens bijeengebracht worden terwijl het tevens wenselijk was, 'spionageberichten te verzamelen en door te geven.'¹

Inderdaad kon men al in '40 en begin '41 de hand leggen op een aantal wapens. Verscheidene gevechtsterreinen uit de meidagen werden systematisch afgezocht; uit de Artillerie-Inrichtingen werd een kleine hoeveelheid wapens aan de OD in handen gespeeld; in enkele steden gingen groepjes jongeren er zich op toeleggen, revolvers en sabels van Duitsers te stelen uit de garde-robots van café's, restaurants en hotels. Wat men op die wijze bijeenkreeg, was intussen hoogstens voldoende om een paar honderd man uit te rusten. Een deel van die wapenen werd ter hand gesteld aan een speciaal commando dat opdracht kreeg, verraders uit de weg te ruimen; de eerste liquidatie van die aard vond in december '40 in Delft plaats.

Zo werd de OD in deze beginfase een merkwaardig hybridisch geheel. Een deel van het kader en het grootste deel van de leden had geen moment het gevoel, anti-Duitse activiteit te bedrijven – en een ander deel van het kader was samen met een aantal leden wel degelijk tegen de bezetter werkzaam, zij het in voorbereidende zin. De mate waarin men met die voorbereidingen vorderde, verschilde van stad tot stad en van district tot district.

Hoeveel 'leden' deze eerste OD telde, valt niet bij benadering op te geven. De Duitsers meenden: minstens honderdduizend, en hetzelfde getal is ook wel door functionarissen uit die tijd genoemd. Dan zijn stellig zeer grote aantallen 'leden' meegeteld die niets anders gedaan hadden dan dat zij hun naam hadden laten registreren. Het aantal van hen die actief bij het OD-werk betrokken waren, was heel veel geringer. Deze organisatorische kern was het die in de lente van '41 door de Duitsers opgerold werd; een groot deel van de aangewezen districts- en plaatselijke commandanten werd toen ook gearresteerd. Slechts een kleine rest van de organisatie bleef bestaan. Daarvan nam een gewezen luitenant-kolonel van de marechaussee, Pierre Versteegh, de leiding. Ordedienst en Legioen Oud-Frontstrijders, beide van hun oorspronkelijke leiders beroofd, gingen toen spoedig tot fusie over.

Het excessief optimisme dat wij al eerder signaleerden, heeft ook in de eerste OD een rol gespeeld. Eén enkel voorbeeld: begin februari '41 werd door de centrale leiding een 'program van actie' opgesteld waarin geëist

¹ A. H. M. van Banning: 'Rapport inzake illegale werkzaamheden i.v.m. OD', p. 2 (Doc II-582, a-2).